

Forfatter: Ewald, Johannes

Titel: Udvalgte digte

Citation: Ewald, Johannes: "Udvalgte digte", i Ewald, Johannes: *Udvalgte digte*, udg. af Esther Kielberg ; Kim Ravn , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 1999, s. 243. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-ewald02dkval-shoot-idm140323881332704/facsimile.pdf> (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: Udvalgte digte

- 61 *Fabel*: fortælling, ofte med moralsk belærende eller kynisk indhold. – *jævnlige*: her: jævnt, støt. – *som jo kan*: som ikke kan. – *i (...) forsmæde*: I foragter. – *verre færen*: dårligere stillet. – *giernig*: begærlig, grådig. – *i hvis Lød han faldt*: hvem han tilfaldt, i hvis besiddelse han kom. – *Tog (...) Gødheds Værkel kun for sit eget*: anså ufølsomt æslet for sit eget uden hensyn til, at det også er Guds værk. – *daorlig*: uklogt, urimeligt. – *betyngedes*: belastedes. – *Blev med (...) Strimer floer*: Sammen med hans byrder blev også hans strimer (mærker efter piskeslag) flere. – *fandt*: folte. – *vist*: vissehg. – *forman*: fornemmede, bemærkede. – *Bestet*: dyret. – *ubevogtet*: upåvirket. – *Arne*: her: elendige, nødlidende; også: fattige. – *jammerlige*: ynkelige.
- 62 *saa (skal man lære)*: sådan. – *troe (...) ligemeget*: Du kan tro, det er mig (dvs. det er mig virkelig) ligemeget. – *salig Slummer*: om døden som overgang til den evige salighed. – *Thi sank vi*: for hvis vi sank.
- 63 *Annes Ven*: de elendiges ven, dvs. Gud. – *Vink at*: tegn om at.

Klage-Sang over Skødehunden: Maske

Trykt efter SS bd. 3, s. 119-24, hvis tekstgrundlag er *Alm.Da.Bibl.* 1778, bd. 1, nr. 3, s. 84ff. Datering: if. Brix skrevet i Rungstedårene 1773-75.

- 63 *Maske*: Hunden har måske sit navn på grund af en maskelignende farvetejning på hovedet (jf. ODS bd. 2, sp. 4, l. 3). – *Anabelle*: if. Brix Ewalds vært fiskemester Jacobsens datter Anna Hedeveg. – *Floer*: sørgeslor. – *dove*: dempe. – *Mupiti(s)*: mafia, muslimsk retslærd. Man opfattede på Ewalds tid en m. som en muslimsk ypperstepræst. – *(Stor-)Sultanen*: muslimsk fyrste. Sultan Mustapha III døde 1773. – *Baar*: båre. – *Tinca*: tonkanød, velduftende bestanddel i snus. – *frosngt*: iskoldt, meget køligt. – *latinsk(e)*: lærd (med biberydningen: pedantisk, snøvsstikkeragtig). – *Spaniers og Bolognesers Lyst*: henryder til, at Maske er en bologneser (dvs. fra den ital. by Bologna), en race, der var almindelig som skødehund. På maleren Goyas fremstillinger af spaniere af høj eller lavere rang (fx maleriet af Hertuginde af Alba fra 1795) ses tit en b. – *det beklemt Bryst*: Arabellas bryst. – *Dekke(t)*: tæppe. – *Lucretia*: den dydige L., gift med en fornem romer, begik if. sagnet i 509 f.Kr. selvmord efter at være blevet voldtaget. – *Cerberus*: if. gr. mytologi hund med to eller flere hoveder, der vogter indgangen til dødsriget Hades. – *Fraze*: fråde. –

male: gengive i kunstnerisk form. – *træde*: træ. – *aaude*: udtrykte, meddelte.

- 64 *Crocodillen Giff*: betyder til, at krokodillen if. folketroen er et falsk, lykkelig væsen. – *(Mønder-)Kobbelet*: her hundekobbel. – *Atæon(s)*: Aktæon blev if. gr. mytologi forvandlet til en hjort og dræbt af sine egne jagthunde som straf, fordi han belurede den kyske og jomfruelige Artemis, mens hun tog bad. – *forevende*: fremføre som undskyldning, foregive. – *Gesandt (...)* Jupiter: Den lat. fabelgæster Phaedrus' (ca. 15 f.Kr.-ca. 50 e.Kr.) fabel «*Canes legatos miserant ad Iouem*» (Phaedrus, 4,19) fortæller, at hundene engang sendte gesandter til Jupiter for at klage over, at menneskene behandlede dem med foragt ved at lade dem leve på en sultekost bestående af klidbrød. Skrækslagne over at møde guden tilsvinede hundene hans palads med ekskrementer og blev jaget bort. Af skam vendte de aldrig hjem; hundene afsendte nye bud, som først blev parfumeret bagi. Men også for dem gik det galt, og Jupiter idømte dem den straf, at de skulle sulte, så de bedre kunne holde sig; de hunde, der sendte dem, blev straffet med, at de aldrig skulle blive fri for menneskenes ydmygelser. Hundene venter stadig på sendebudene, og alle fremmede hunde, der kommer, smuser de bagi. – *Jupiter*: øverste gud i rom. mytologi. – *Hami*: stærk sorg. – *mit*: midt. – *Diet*: levemåde, spisevaner. – *peen og kvæsen*: omhyggelig, pertentlig med sit ydre. – *overalt*: i det hele taget. – *Matone*: ældre (værdig) gift kvinde. – *hun (...)* *sminker sig med Soed*: I stedet for at pleje sig lader hun sig tilsmudse af sod fra ildstedet i køkkenet. – *Mystring*: parade; også: eftersyn, kritik. – *Kouseyl*: rådslagning, møde. – *taler i Tenor*: taler med skinger stemme. – *(Saaledes var det)* og: også. – *mis*: her vel ironisk: med gammelkloge el. snusfornuftige lader. – *vægrer sig (...)* for: afviser. – *fandt*: følte.
- 65 *kyst*: kysset. – *Fortoe*: betro. – *Leve-Thaad*: livsråd, livslængde, jf. nåf., *Pancen*. – *Og saec man*: man så også. – *Dødning Uhr*: insekt (borebille), hvis tikkende lyd if. almuetro varslede død. – *dømte til om Æg (...)* *sweed sin Grød*: If. folketroen kunne æg varsle om ulykke, men Dansk Folkemindesamling har ikke kunnet finde belæg for, at det samme gjaldt sveden grød. – *Plaitil*: her nok navnet på en pudelhund (Maskes kryllende veninde); navnet kan være dannet af fr. «plait-il» med betydningen »Kan du være sød!«. – *blæstes op af Vinde*: fik luft i maven. – *Pancen*: I rom. mytologi var parterne opr. fødselsgudinder, men blev af digterne identificeret med de gr. mører, skæbnemagter, der hos den gr. digter Hesiod (o. 700 f.Kr.)

frontræder som tre skræbnegudinder, én af dem med navnet Klotho, dvs. spindersken, idet menneskeskæbnen tænkes spundet af hende som en tråd. – *misundte*: undte ikke. – *Lyst*: lys. – *Gnøm*: smerte, sorg. – *Aesculape(s)*: læger; Æskulap var if. gr. mytologi lægekunstens gud. – *Nimods Barn*: jægere; jf. 1. Mos. 10,9 og 1. Krøn. 1,10.

- 66 *Fandt*: følte. – *Svededrik*: vanddrivende drik. – *soor*: svor. – *Tretten*: tretten, striden, diskussionen. – *Cyclop*: if. gr. mytologi en kæmpe med ét øje midt i panden. – *stridigt*: stridt, genstridigt. – *Byster*: børster (strittende hår). – *Phlegetonisk*: Hos rom. digtere, fx Vergil, omtales Phlegeton, en flod i underverdenen, der flyder med ild og glødende klippestykker. – *Skov-Colleger*: dvs. jægerne. – *decideres*: træffes afgørelse. – *anguebueres*: henrettes ved skud. – *Kitharren*: se n.t.s. 41. – *fionne*: gode, dydige. – *opgiemt*: bevarer, gemt.
- 67 *Skæns*: spøg, leg. – *uskatteeligt*: uvurderligt, uerstatteligt. – *Harlequinade*: fr., narrestreg, løjer. – *Hervey(s)*: den eng. digter James H. (1714-58), hvis medicatiske digtning var beslægtet med Edward Youngs. H. blev oversat til da. 1764-77. – *Sneddoffs viese Blade*: Forfatteren og pædagogen Jens Schielderup Sneddorff (1724-64) udgav 1761-63 det moraliserende tidsskrift *Den patriotiske Tilsænter*. S. var stiftende medlem af Selskabet til de skønne og nyttige Videnskabs Forfremmelse, jf. efterskrift s. 208. – *Young(s)*: Edward Y. (1683-1765), eng. digter; især hans digt »The Complaint, or Night Thoughts on Life, Death, and Immortality« (da. 1767) spillede en væsentlig rolle for Ewald. – *jeg uværdig*: jeg uværdige, eller måske: som jeg uden rimelig grund. – *bander*: forbandet. – *babelsk*: om den babelske sprogforvirring, jf. 1. Mos. 11,9. – *Overlæg*: overvejelse; drøftelse. – *og hvid overtent*: end afbrød. – *Leg*: læg (hydermåde). – *Sphinx*: if. gr. mytologi et uhyre med vinger, løvekrop og en jomfrus ansigt; den sad på en klippe og forelagde de forbigående gåder; de, der ikke kunne løse gåderne, blev dræbt af sfinxen. – *Gogonider(s)*: if. gr. mytologi tre kvindelige uhyrer, deriblandt den frygtelige Medusa. – *Daphne(s) Bark*: gr. laurbærtræ, Apollons (se n.t.s. 41) hellige træ. Nymfen Dafne afviste Apollons tilnærmelser og blev under sin flugt forvandlet til et laurbærtræ. I sin sorg over tabet af hende bærer Apollon altid en laurbærkrans; denne er blevet symbol på den ære, man kan vinde især som kunstner. – *Staa stille Hund*: parodi på den alm. formel i gravskrifter: »Staa stille Vandringsmand osv.«. – *væ dig*: væ dig. – *elskuærdig*: elskelig.

Under Frue Caroline Walthers Portrait

Trykt efter SS bd. 3, s. 127, hvis tekstgrundlag er *Alm. Da. Bibl.* 1778, bd. 1, nr. 2, s. 127f. Ewald havde tidligere hyldet Caroline Walter i et fødselsdagsdigt, se s. 137.

- 68 *Frue Caroline Walther(s)*: Caroline Frederikke Walter, f. Halle (1755–1826), skuespiller. Hendes mand havde titel af kommercesekretær, dvs. han var en rangsperson; derfor tituleres C. W. *Frue* og ikke «madame» (jf. n.t.s. 51). – *Portrait*: udført 1777 af kobberstikker Terkel Kleve (1743–97) efter tegning af Corn. Hoyer, fremstiller C.W. som *Aglæ*, hovedpersonen i Claus Fastings syngestykke *Aglæ eller Styttén* (1774). Findes på Teatermuseet. – *hvid*: hvilken. – *Thalia(s)*: if. gr. mytologi komediens muse.

Indføds-Retten

Trykt efter SS bd. 3, s. 128–34, hvis tekstgrundlag er *Alm. Da. Bibl.* 1778, bd. 2, nr. 6, s. 44–54.

- 68 *Indføds-Retten*: Lov om indfødsret af 29. jan. 1776 sikrede indfødte danskere, nordmænd og holstenere stæmmederne. Loven var et resultat af stats- og gehejmekabinetsskriver Ove Høegh-Guldbergs (1731–1808) forsøg på at sikre den danske adel (og velhavende borgerlige) adgang til de magtfulde embeder i statsadministrationen. Over for ham stod A.P. Bernstorff (1735–93), der var stærk modstander af den nationale og borgerlige politik. Han ønskede at bevare den tyske adel som kernen i embedstanden. I 1776 udsatte Selskabet for de skønne Videnskaber en pris for en ode om emnet. Ewald vandt dog ikke prisen. – *aandløs*: åndelos (af bevægelse). – *lispende*: stammende, læspende. – *Men sagt (...) du skæer*: Men er du helt i dine følelsers vold, kan du dårligt give dem udtryk i sang eller digt. – *drukne*: inspirerede. – *som Støv udbreder*: som mennesket (jf. ordlisten s. 224) i sin lovsang udbreder, fortolker. – *Vej*: vej (bydemåde). – *Jord-Guden(s)*: mennesket (jf. n.t.s. 18).
- 69 *Galliope*: if. gr. mytologi musen for episk digtning; den skønne digtnings beskytterinde. – *Perus Muld*: Det indianske Inkarige, hvis kerne var Peru, var berømt for sit guld. Spanierne gjorde indianerne til slaver (*Sklaver*). – *tyngre*: tungere. – *Blod befrugter Daphnes Træ*: Daphne; jf. n.t.s. 67. Blodet, der befrugter træet, må hentyde til, at